

DOUĂ MOMENTE IMPORTANTE DIN ISTORIA POLITICO-ADMINISTRATIVĂ A FĂGĂRAȘULUI, OGLINDITE ÎN PAGINILE *TELEGRAFULUI ROMÂN* (1861-1863)

CONSTANTIN BĂJENARU¹

TWO IMPORTANT MOMENTS IN THE POLITICAL-ADMINISTRATIVE HISTORY OF FĂGĂRAȘ, REFLECTED IN THE PAGES OF *THE ROMANIAN TELEGRAPH* (1861-1863)

ABSTRACT

The introduction of liberalism within the Habsburg Empire during the fall of 1869 led inevitable to the revival of national movements, inclusive in Transylvania. One of the actions of the Romanians from Transylvania was lead to the restoration of the administrative autonomies existent before 1848-1849 and especially towards the declaration of Romanian as the official language within the administration. In this process were exemplary involved the Romanians from Făgăraș which seldom were considered as model of organization and action for the whole area of Transylvania. The development of actions from the first half of the year 1861, for imposing Romanian as mother language in administration in Făgăraș district, was frequently reflected in the pages of Romanian publication from Sibiu, The Romanian Telegraph.

The same paper hosted consequently, in the spring of 1863, the narrations regarding the decision from Wien that all the villages of Bran domain and some other close localities to be moved from the structure of Brașov County in that of Făgăraș district, situation which will be perpetuated until 1925.

Keywords: liberalism, national movement, administrative restoration, Romanian language, Bran area, Făgăraș district.

Schimbările politice din vara anului 1860 care au avut loc în cadrul Imperiului habsburgic și care au culminat cu publicarea Diplomei liberale din 20 octombrie, au declanșat un reviriment puternic al mișcărilor naționale. Acestea do-reau fie revenirea la autonomiile pe care le avuseseră înainte de 1848, fie dobândirea acestora, acolo unde nu existaseră, deoarece deși legea fundamentală din octombrie „recunoaște egalitatea tuturor popoarelor din imperiu, *istorice și neistorice*, nu preconizează nicidecum autonomia lor politică, ci doar federalizarea provinciilor de coroană”².

¹ Cercetător științific, doctor în istorie, Muzeul Țării Făgărașului „Valer Literat” – Făgăraș; e-mail: bjncosti@yahoo.com.

² Simion Retegan, *Eforturi și realizări politice ale românilor din Transilvania în anii pre-mergători dualismului*, în vol. „Românii din Transilvania împotriva dualismului austro-ungar (1865-1900)”, sub redacția acad. Ștefan Pascu, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978, p. 43.

În condițiile create de noua orientare liberală austriacă, liderii mișcării naționale românești au impulsionat, susținut permanent și au reușit instaurarea în mare măsură a unei administrații românești în Transilvania. Încă din iarna 1860-1861, numeroase localități românești declară, „cu de la sine putere”, limba română drept singura limbă oficială a lor.

Pe acest fundal se înscriu și acțiunile care au loc la Făgăraș, devenit unul dintre centrele românești cu mare impact și asupra celorlalte din Ardeal. Toate aceste acțiuni și-au găsit permanent ecoul în paginile publicației sibiene *Telegraful Român* a anilor 1861-1863, cauzele constituindu-le atât forța exemplului făgărășenilor, cât și proximitatea cu Sibiu.

Exceptând evenimentele legate de alegerile și activitatea Dietei românești de la Sibiu (1863-1864), care constituie subiectul unei cercetări separate, am ales să prezentăm de această dată două dintre cele mai importante momente desfășurate în anii 1861-1863 și găzduite în coloanele publicației sibiene, care și-au pus puternic amprenta asupra evoluției ulterioare politico-administrative, de până la 1918, a societății făgărășene: **restaurarea administrației românești în districtul Făgăraș și trecerea satelor brănele din cadrele comitatului Brașov, în primăvara anului 1863, în componența districtului Făgăraș.**

Acțiunile pentru restaurarea districtului Făgăraș

Încă dintr-o corespondență de la începutul lui februarie 1861, apărută în *Korunk* („Epoca noastră”)³, era acuzată „inteligenta” română că „se îndeasă” către aplicarea la serviciile/posturile existente în districtul Făgăraș, în detrimentul celei maghiare, care până în 1848 a „domnit” în mod exclusiv⁴.

În aprilie 1861, într-o lungă corespondență către gazeta sibiană se relatează despre unul dintre puținele memorii și proteste trimise de către românii de aici către tronul austriac și care fusese încununat de succes, anume „pofa noastră, a Oltenilor, de a căpăta drept căpitan suprem un român”, în persoana lui Ioan Bran Pop de Lemény⁵. Izbânda aceasta a adus o mare bucurie printre români, care l-au întâmpinat

³ Ziar apărut la Cluj imediat după Diploma din octombrie 1860.

⁴ *Telegraful Român*, nr. 4/1861, p. 14.

⁵ Ioan Bran de Lemény (1811-1899), de profesie jurist, s-a născut în Zărnești (jud. Brașov), într-o familie de nobili ce provenea din satul Lemniu, zona Chioarului. Studiile le-a urmat la Blaj, Sibiu și Cluj (unde a primit diploma de avocat). În 1837 s-a stabilit la Brașov, fiind primul avocat român de aici, unde duce o importantă activitate pentru obținerea de drepturi politico-naționale pe seama românilor. A participat la revoluția din 1848-1849: i-a reprezentat pe românii brașoveni, alături de I. Popasu, la Adunarea Națională de la Blaj din 3/15 mai 1848, unde a fost ales secretar; membru al delegației românilor la Viena; membru în Comitetul Național Român; a conlucrat la organizarea militară a românilor. După revoluție a ocupat funcțiile de inspector administrativ în cercul Bran, referent juridic pe lângă Guvernul civil și militar, consilier al Tribunalului, consilier la Curtea de Apel din Sibiu (1854), apoi la Viena. În condițiile liberalismului a fost numit căpitan suprem al districtului Făgăraș și apoi ales reprezentant al acestuia în Dieta de la Sibiu (care l-a desemnat membru în Consiliul imperial din Viena). În contextul schimbărilor politice din anul 1865, a decis să se retragă definitiv din activitatea publică.

pe cel desemnat de împărat ca lider al districtului cu arcuri de triumf și tricolorul românesc, și cu o deosebită însuflețire și speranță⁶.

Noul căpitan deschidea Congregația districtului în limba română, ceea ce era firesc având în vedere proporția populației românești, însă maghiarii s-au considerat lezați și au protestat, afirmând că se putea adresa și în limba maghiară pentru firava minoritate. Protestele acestora au continuat și în momentul alegerii Comitetului districtual, afirmând permanent că ei nu recunosc decât legislația existentă la 1848.

Seara a fost invitat la un banchet organizat în cinstea sa la „Cetatea de Paris” (Hotelul Paris), care a fost considerat decenii întregi fieful românilor făgărășeni, alături de 200 de oaspeți, deopotrivă români, maghiari și sași, trecându-se peste evenimentele de peste zi. Inclusiv „frații maghiari” au toastat, care „vorbiră multe și bune despre adevărata înfrățire”, însă zilele următoare au demonstrat din nou, prin fapte, că au reprezentat doar „vorbe goale”⁷.

În momentul discuțiilor în congregație asupra adoptării limbii oficiale în instituțiile districtului a avut loc și un moment dezamăgitor în ceea ce privește solidaritatea românilor. Dacă marea majoritate a îmbrățișat folosirea limbii române, o „fracțiune mică începu însă a striga [că] nu ne trebuie nouă domni români, voim să trăim cu domnii noștri cei vechi. Acești[a] erau boierii noștri din Grid și câțiva și din alte sate. Să fim atenți, ei nu strigară nu ne trebu[i]e limba română, fiindcă pe aceasta o pofteau și ei, ci strigară nu ne trebu[i]e domni români (...)”⁸.

Datorită acestei atitudini duplicitare s-a ajuns în situația ca în Comitetul districtual reprezentarea să fie disproporționată – 68 de membri să reprezinte 60.000 de români, iar 32 (dintre care 25 de maghiari) pe 3.000 de locuitori maghiari și sași⁹.

Mai târziu, în urma protestelor maghiare vehemente, deciziile adunării amintite au fost declarate ilegale și s-a cerut inclusiv suspendarea căpitanului suprem. Pentru rezolvarea situației extrem de tensionate a fost trimis la Făgăraș consilierul gubernial Ioan Alduleanu¹⁰, care s-a înțeles cu fruntașii ambelor tabere și au întocmit împreună o listă cu 400 de bărbați din întregul district, care aveau să se întrunească în ziua de 13 mai a aceluiași an, pentru alegerea Comitetului Central Districtual.

⁶ *Telegraful Român*, nr. 16/1861, p. 61-62.

⁷ *Ibidem*, p. 63.

⁸ *Ibidem*. Problema aceasta a devierii boierimii făgărășene de la interesul general românesc a planat asupra societății făgărășene în nenumărate situații de-a lungul deceniilor următoare.

⁹ *Telegraful Român*, nr. 16/1861, p. 63.

¹⁰ Ioan cavaler Alduleanu (1821-1871), jurist, s-a născut în Moieciu (jud. Brașov), fiind descendent al familiei boierești Aldulea din Voila-Făgăraș. După finalizarea studiilor juridice, a ocupat funcțiile de cancelist la Tabla Regească din Târgu Mureș (1847), avocat în Brașov (1847), notar al districtului Făgăraș (1848), asesor al Tribunalului din Alba Iulia (1850), președinte al Tribunalului urban din Brașov (1858), consilier al Guberniului Transilvaniei (1861), vicepreședinte al Dietei de la Sibiu (1863-1864), deputat în Senatul imperial din Viena (1863-1865), vicepreședinte al Tablei Regești din Târgu Mureș (1865), consilier în Ministerul de Justiție din Budapesta (1867), consilier al Curiei Regești (Curtea de Casație) din Budapesta (1869-1871). S-a implicat activ în acțiunile de la 1848 din Făgăraș, a fost permanent membru al adunărilor naționale românești și al sinoadelor bisericii ortodoxe din Ardeal. În anul 1864 a fost decorat cu ordinul *Coroana de Fier* clasa a III-a și ridicat la rangul de cavaler al Imperiului. A decedat în 1871 la Budapesta, dar a fost înmormântat la Zărnești.

În ziua stabilită, piața centrală și străzile adiacente erau pline de grupuri de români, care includeau și foști grăniceri, dar și întregi familii de boieri făgărășeni, care doreau să fie martori la importante decizii ce grevau asupra viitorului lor. De aceea, pe fețele lor se citea „solidaritatea, unanimitatea și caracterul cel ferm de a nu se abate de la cele hotărâte în 16/4 și 17/5 aprilie la Moara de hârtie”¹¹. Conștienți de drepturile lor, românii purtau și însemne specifice momentului – la pălării aveau, pe lângă cocardele tricolore, inscripționat cuvântul „limba”. Odată ajunși la locul adunării – curtea Fiscului –, care era plină, românii au început să fluture steagul tricolor, pe care era de asemenea inscripționat cuvântul „limba”.

Adunarea a fost prezidată de amintitul consilier gubernial, împreună cu căpitanul suprem I. Bran, acesta din urmă dând citire decretului Guberniului referitor la subiectul zilei, în ambele limbi. Apoi, timp de patru ore au urmat dezbateri furtunoase, iscate de propunerea fiecăreia dintre părți ca protocoalele adunării să se întocmească într-o limbă sau cealaltă. Însuși comisarul I. Alduleanu a fost convins de realismul cererilor românilor, care „de la cel din urmă țăran până la inteligență (intelectualitate-n.n.) e inspirat tot de acel spirit național și fiecare vorbește numai din convingere, iar nu după informări, pentru că tocmai când inteligența voia a se lăsa la târg și la concesiuni în privința limbii, poporul striga în gura mare: Nu voim altă limbă decât cea română, suntem sătui de alte limbi, nu voim a cădea din baltă în lac etc. Cel mai mare spin în ochii maghiarilor era însă steagul național”, care i-a făcut pe unii dintre ei să jignească în mod violent pe românii prezenți, dar și să afurisească steagul și inscripția cu „limba”. În cele din urmă, astfel de voci au fost aduse la tăcere de proprii conaționali¹².

Neajungându-se la vreun rezultat acceptabil pentru ambele părți, căpitanul suprem a luat cuvântul afirmând că este pus în situația de a alege între două rele: să închidă ședința și să lase districtul în anarhie sau să accepte votul majorității. În cele din urmă a ales a doua variantă, lăsând totodată maghiarilor dreptul de a protesta, la care aceștia au și recurs.

A urmat alegerea Comitetului, în care au intrat 70 de reprezentanți ai românilor și 30 ai maghiarilor și sașilor. În urma acestui rezultat I. Alduleanu și-a declarat părerea de rău că nu a reușit să împace taberele așa cum își propusese, mărturisind că n-a fost pregătit pentru o astfel de „rezistență și opoziție”, dar și că pleacă bucuros, totuși, pentru că s-a ajuns la un rezultat¹³.

În după-amiaza aceleiași zile, căpitanul suprem convoca noul Comitet Central Districtual, pe care-l deschidea printr-o cuvântare în limba română și în care-și exprima marea bucurie pentru că în sfârșit reprezentanța districtului era „legiuită”. Au urmat din nou proteste și propuneri ca protocoalele ședinței să se întocmească și în limba maghiară, la care a luat atitudine vicarul Ioan Chirilă, arătând documentat necesitatea scrierii acestora exclusiv în limba română, inclusiv prin aceea că locuitorii minorităților din district cunosc bine limba română, pe când din contră, cu puține

¹¹ *Telegraful Român*, nr. 20/1861, p. 77.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

excepții, românii nu cunosc limba maghiară. Urmarea firească a constat în aceea că majoritatea a decis ca protocoalele să fie redactate numai în limba română¹⁴.

Ședința a fost reluată a doua zi, în cadrul căreia maghiarii, prin reprezentantul Gal, au considerat ca neconstituțională instrucțiunea de restaurare și au cerut reintroducerea legislației din 1848. Replica le-a fost dată de către avocatul Ioan Roman, care a spus că acestea din urmă nu au fost elaborate și pentru români, care au luptat și și-au vărsat sângele împotriva lor, prin urmare propunând acceptarea imediată a instrucției, cel puțin până la apariția altei rânduieli sau până la organizarea Dietei ardelene. În sprijinul acestuia a venit și reprezentantul român Strâmbu, care a opinat că oricum legislația din 1848 nu se aplica în privința unei bune părți a românilor făgărășeni – grănicerii –, care până la anul 1851, când au fost desființate cele două regimente românești de graniță, au intrat sub incidența directă a legilor austriece și au comunicat doar în limbile română și germană. În cele din urmă majoritatea a adoptat instrucțiunea, iar minoritatea a protestat din nou¹⁵.

În fine, după îndelungi și furtunoase dezbateri, la propunerea lui Ioan Codru Drăgușanu de a se decide odată în privința limbii oficiale, majoritatea a luat hotărârea ca doar limba română să fie folosită în afacerile districtului, „de sus până jos”, atât în administrație, cât și în justiție, dar „lăsând sfântul drept celorlalți a se servi în toate afacerile lor de limba maternă”, ceea ce i-a mulțumit și pe maghiarii prezenți¹⁶.

Consider că pentru generațiile făgărășene de astăzi este absolut necesară redarea numelor membrilor ordinari și onorari ai Comitetului Central al districtului Făgăraș, aleși în mai 1861, nume printre care poate își regăsesc stăbunii. Prin urmare, membri ordinari erau următorii: Basiliu Alutan, Iosif Botezan, Ioan Bărbat, Arsenie Bunea, David Bărbat, Spiridon Boieriu, Ioan Bursan, Ioan Balea, Barabás József, Bruszt Ludovic, Bruszt Ignatz, vicar Ioan Chirilă, Nicolae Țipu, Dumitru Chișorean, Iosif Codreanu, George Cerbu, Ioan Cinteș, Filimon Caba, Iosif Cepeș/Țepeș, Iacob Cocan, Simion Comșuțea, Ioan Comșia, George Țețu, Tămaș Cornea, Ioan Codru Drăgușanu, Nicolae Dobrin, Iosif Dateș, George Aiser, Encedi István, Friedrich Essigmann, George Făgărășanu, Matei Fulicea, Alexius Fülöp, Filep Alexander, Constantin Ganea, Daniel Gremoiu, George Gavrilă, Moise Gușeală, Gyertyanosi István, Alexandru Halmaghi, Herszényi László, Herszényi György, Michael Henter, Jakab Gigri, Karl Kraft, Kiss János, Johann Kraus, Köntzey Carol, Adolf Kaufmann, Michael Kloss, Basiliu Laicu, Bucur Langa, Karl Lentchaft, Grigorie Maier, Karl Messleni, George Mohan, Ananie Moga, Nicolae Micu, Ioan Mardan, Grigorie Negrea, Iosif Opriș, Petru Popescu, Constantin Pop, Iosif Pușcariu, Ioan Pop, George Pop, Nicolae Pinciu, David Popa, Samoilă Păsărar, George Pop, George Maior Popa, Ioan Petrișor, Samoilă Pop, Karl Pantzel, Pentsi József, Rákosi József, Ioan Roman, George Rusu, Nicolae Raicu, Ioan Rațiu, Navir Recean, Matei Radeș, Nicolae Șustai, Ioan Sassebesi, Ioan Scurtu, George Strâmbu, George Strâmbu (locotenent major), Iosif Șendrucu, Șerban Șerban, Karl Seres, Joseph Sterzing, Szabó András, Nicolae Toma, Tóth József, Uzoni Iszak, Achim Bucur Urdea, George Vas, Moses Wachspress, Johann Wolf.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, p. 77-78.

¹⁶ *Ibidem*, p. 78.

Membri onorari fuseseră aleși: episcopul ortodox Andrei Baron de Șaguna, mitropolitul greco-catolic Alexandru Șterca Șuluțiu, episcopul romano-catolic Ludovic Hainald, baronul Joseph Brukenthal, consilierul gubernial Ioan Alduleanu, superintendentul evanghelic Georg Binder, superintendentul reformat Bodola Sámuel, contele Mikes János, contele Teleki Gyula, asesorul regal Gál János, secretarul gubernial Matei Pop Gridanul, concipistul aulic Ioan Pușcariu, Anton Stoica (secretar la Curtea de apel urbarială), proprietarul Zeik József, biserica ortodoxă din Brașov (printr-un delegat) și Universitatea Săsească (printr-un delegat)¹⁷.

În iulie 1861, era convocată o nouă adunare a Comitetului Central, pe care căpitanul suprem o deschidea printr-o cuvântare în limba română, „acomodat împrejurărilor”, în care afirma că trebuie de urgență pus capăt provizoratului și să se aleagă definitiv amplexarea Oficiului Districtual. Din nou membrii maghiari au declarat că acțiunea ar fi ilegală, însă căpitanul suprem le-a argumentat că atâta timp cât Comitetul Central este organizat și funcțional, acesta își poate continua activitatea fără nici o piedică. Iritați de replică, membrii maghiari au părăsit ședința, care a continuat fără ei¹⁸.

După votare, au ieșit aleși următorii: Ioan Pușcariu – vicecăpitan, Grigorie Maier – primnotar, I. Codru Drăgușanu – notar secundar, G. Făgărășanu – perceptor, I. Roman – fiscal; asesori: Nicolae Șustai, György János Károly, Nicolae Blăjean, N. Mureșan, Nanasi Samuel, Dănilă Gabor, Borosnyai György, Ioan Rusu, Emerig Naigebaur, Ioan Popovici, Nicolae Barbu și Barabás József. De asemenea, au mai fost aleși juzii și subjuzii cercuali, oficianții de la Scaunul pupilar, avocatul săracilor, medicul și chirurgul districtual, pădurarul, inginerul districtual, doi comisari de drumuri vicinale (districtuale) și 12 panduri, având un conducător¹⁹.

În aceeași zi s-a mai decis alegerea și trimiterea unei deputații la Viena, care să depună împăratului Franz Joseph omagiul de mulțumire și care, totodată, să stăruiască pentru întărirea hotărârilor votate de făgărășeni, îndeosebi a celei referitoare la limba oficială. Aceasta a și fost trimisă, având în componență pe I. Codru Drăgușanu, Ioan Strâmbu și avocatul Ioan Roman. Ziua următoare adunarea a continuat lucrările, însă cu un nou incident – demisia câtorva maghiari din funcții, nemulțumiți că au fost aleși în lipsă, și din nou părăsirea ședinței²⁰.

La finele anului 1861, deoarece Dieta ardeleană încă nu fusese convocată pentru a emite o lege proprie în privința organizării administrative, era trimisă de la Viena o ordonanță în acest sens, cu titlul „Instrucțiuni privitoare la regularea provizorie a organizării municipale a comitatelor, districtului Năsăudului și al Făgărașului, și a scaunelor secuiești din Transilvania”. Prin ea se aducea la cunoștință, în primul rând, faptul că fostele adunări marcale urmau a fi înlocuite cu comitete formate exclusiv prin alegeri libere, care urmau să reprezinte respectivele jurisdicții și să funcționeze până când Dieta va vota o lege de organizare.

Comitetele decideau în toate treburile interne ale jurisdicțiilor, cu excepția acelor care erau prevăzute în diploma din 20 octombrie 1860, considerate a fi

¹⁷ *Ibidem*, nr. 27/1861, p. 105.

¹⁸ *Ibidem*, nr. 29/1861, p. 112.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

comune întregului Imperiu (dreptul statului, problemele militare și financiare, precum și cele atingătoare de sfera puterii judecătorești)²¹. În privința limbii oficiale folosite în ședințele comitetelor se specifica faptul că se puteau întrebuința toate cele trei limbi folosite în Transilvania. O știre pe care o preluase din *Siebenbürger Bote*, din același număr al periodicului sibian, informa că la Făgăraș uzul limbii române ca limbă oficială urma să fie suspendat provizoriu²².

Încorporarea zonei Branului la districtul Făgăraș

Încă de la începutul anului 1863, în periodicul sibian se punea pe tapet intenția Curții de la Viena ca satele brănene (Bran, Predeal/Predeluț, Sohodol, Fundata, Moieciu, Poarta, Măgura, Peștera, Șirnea, Șimon), împreună cu localitățile Tohanu Vechi, Tohanu Nou, Zărnești, Vlădeni și Țânțari/Dumbrăvița să fie scoase din cadrele districtului săsesc al Brașovului și încorporate la districtul Făgăraș, de unde decurgea și întrebarea dacă nu cumva Transilvania începea a fi împărțită după naționalități²³.

Știrea acesta a alimentat unele temeri printre locuitorii satelor amintite, câteva dintre ele fiind dezvăluite redacției *Telegrafului Român* într-o corespondență purtând titlul „De sub Bucegi, în ziua fiului rătăcitor. Dezbinarea și ruperea românilor din Țara Bârsei”. Una dintre îngrijorări făcea referire la faptul că această acțiune ar fi fost meșterită din interese ascunse, care ar dori dezbinarea românilor din districtul Bârsei, brănenii trebuind „să se rupă și să se înstrăineze cu afacerile sale la Făgăraș”, fără ca cei din umbră să se gândească la consecințele nefaste care se abăteau asupra locuitorilor.

În corespondență este tras un semn de alarmă și prin prisma faptului că existau deosebiri consistente între fizionomia/trăsăturile brănenilor și ale făgărășenilor, dar fără a avea o explicație plauzibilă: „Cei de sub poalele munților Făgărașului se deosebesc de aceștia de sub poalele Bucegiului. Au și dreptul, că aceia-s făgărășeni, iar aceștia brașoveni, brăneni. Ceia au trăs[ăt]uri mai multe de la Târnava și aceștia de la România. Așadar nu numai natura lucrului și a locului, dar și natura individuală a ambelor pătri de locuitori nu se unește”²⁴.

O altă consecință negativă a rearondării considera corespondentul că o reprezentă prea marea depărtare de capitala districtului Făgăraș: „Adevărat că cu 100% sunt mai buni ceia (făgărășenii-n.n.) decât Brașovul, dar noi am vrut derigerea (?) noastră acasă, iar nu dezbinare și cale lungă”²⁵.

O și mai mare problemă se contura din punct de vedere economic, care putea avea consecințe agravante: „Noi sărmanii suntem mai toți economi de vite și vitele noastre pasc în România pe la Bărăgan. Las că cine cunoaște poziția noastră a celor 11 comune brănene știe că n-avem pic de loc de semănătură, locuim împrăștiați prin păduri și la tot 5 zile luăm poteca călări sau pe jos, cu sacul după porumb la Câmpulung. Nu ne era nouă destul de greu a plăti vama și a veni și la Brașov după pașaport, când cu câțiva ani mai înainte (1830) nu aveam asemenea greutăți. Iar după aceea suindu-se linia vămii din sus de noi”, tot „ne erau toate la îndemână în Bran, ba

²¹ *Ibidem*, nr. 51/1861, p. 201.

²² *Ibidem*, p. 202.

²³ *Ibidem*, nr. 10/1863, p. 39.

²⁴ *Ibidem*, nr. 11/1863, p. 41.

²⁵ *Ibidem*.

și sub absolutism tot a[i]ci aveam domniile pentru toate. Acum știind acestea, ce gândiți, deși iubim pe frații noștri făgărășeni, deși d[omnul] căpitan (suprem-n.n.) al Făgărașului e din sânul nostru, ușor ne este a merge acolo? Ba nicidecum”²⁶.

O altă temere era aceea că vor fi acuzați de sașii din vecinătate că ei ar fi cerut alipirea la districtul Făgăraș. Totuși reamintea că în anul 1861, odată cu restaurarea administrației Brașovului, comitele Salmen nu a făcut nimic pentru românii de aici, care au înaintat și un memoriu, privitor tot la ieșirea din cadrele Brașovului și încorporarea la Făgăraș, rămas fără răspuns.

După toate aceste semnale de alarmă, totuși în final corespondentul se arăta a se fi resemnat: „(...) Fie ce va fi; căci numai de la a[nul] 1848 încoace n-ați văzut cât ne-am tot schimbat²⁷, dar în trei secole înainte ce au făcut cu noi? Și tot noi suntem (...). Acum fie să fim mulțumitori cu orice s-ar întâmpla prin știrea Î[naltului] Monarh, cu atât mai ușor căci toate vor ține până la Dietă, când țara trebuie să se organizeze după cum cere natura ei (...). Și în acest caz, brănenii își vor rupe multe opinci călcând 9 mile²⁸ până la Făgăraș”²⁹.

Totuși, spusele corespondentului nu reprezentau opinia generală, deoarece câteva zile mai târziu „Mai mulți brăneni” îi replicau în același periodic, acuzându-l că nu avea dreptul, nici temeiul „de a scrie atari văietări în numele nostru, cu atât mai cu seamă fiindcă ești foarte departe de principiul din care noi am procedat când ne-am așternut plângerea și cererea în privința despărțirii de la districtul Brașovului (...). Noi brănenii știm pentru ce am cerut ruperea și apoi reîncorporarea noastră la districtul Făgărașului (dar nu cum te exprimi d-ta lipirea...); știm și cu ce condiții am cerut-o, totuși nu ne dă mâna a-ți spune și acest secret al nostru până mai întâi nu vedem realizată cererea noastră (...)”³⁰.

În continuare se afirma că brănenii au cerut acest lucru asumându-și-l în comun și ca să fie mai bine perceput gestul lor îl informează pe corespondentul precedent că prin „reîncorporarea (!?) cu Făgărașul – care încă nu-i realizată și pe care însă o dorim cu mare sete și și nerăbdare –, ne-am simți cei mai ferice, ne-am simți cei mai obligați a mulțumi de mii de ori Î[naltului] nostru Monarh și tuturor acelor generoși care au coajutat la deciderea și realizarea unei atari mari și de mult dorite cereri a noastră”³¹.

Cert este că făgărășenii au fost bucuroși și ei în privința trecerii amintitelor localități în cadrele districtului, așa cum se decisese prin decretul gubernial nr. 5.599 din 13 martie 1863. Se observă această atitudine din lucrările Comitetului Central Districtual din 23 martie: „Urmează citirea Î[naltului] Decret Gubernial (...) pentru încorporarea Domeniului Bran și a comunelor Zărnești, Tohanul vechi și nou, apoi Vlădeni și Țânțari la Districtul Făgărașului, care s-a luat cu plăcere la cunoștință și pășindu-se la cele ordinate în acel decret se alege mai întâi o comisie pentru solemnă

²⁶ *Ibidem*, p. 42.

²⁷ Aluzie la deseale reorganizări administrative din deceniul al șaselea.

²⁸ Mila austriacă=unitate de măsură pentru lungimi, folosită și în Transilvania, echivalentă cu 7.585,9 m.

²⁹ *Telegraful Român*, nr. 11/1863, p. 42.

³⁰ *Ibidem*, nr. 13/1863, p. 50.

³¹ *Ibidem*.

transpunere și încorporare a numitelor comune (...)"'. Comisia respectivă a constatat din trei membri – vicecăpitanul I. Codru Drăgușanu, asesorul Maier și maiorul pens [ionar] de Popa³².

Bineînțeles, extinderea teritorială a districtului impunea și creșterea numărului de funcționari, ceea ce s-a și decis în cadrul aceleiași ședințe a Comitetului Central din 23 martie. Astfel, după câteva dezbateri, aparatul administrativ, dar și cel juridic, au fost sporite cu un vicecăpitan în Gremiu, doi juzi tractuali pentru localitățile noi, doi canceliști, un medic chirurg, un președinte jurist în Gremiu și la Sedria orfanală, un asesor ca jude pentru zona nouă și doi canceliști pentru Judecătoria de acolo. De asemenea, s-a mai decis și creșterea numărului membrilor Comitetului cu alți șapte, astfel încât să se ajungă la un total de 40³³.

O lună mai târziu poposea la Făgăraș o delegație de brăneni, formată din 40 de persoane și condusă de protopopul Ioan Meșianu, pentru a-i înmâna căpitanului suprem o adresă de mulțumire, însă acesta se afla la Viena cu probleme oficiale. În adresă brănenii își exprimau recunoștința pentru prezența la conducerea districtului a lui Ioan Bran de Lemeny, dar și pentru „alipirea ținutului nostru cu acest district plin de reminiscențe istorice”³⁴.

Spuneau că prin actul alipirii nu aveau nimic de imputat decât distanța cea mare, care și aceasta părea lipsită de importanță prin prezența la conducere a amintitului căpitan suprem, care reprezenta speranța pentru un ținut „mult [în] cercat” la un „viitor mai fericit”, după care au tânjit atât de mult timp. „Pătrunși de astfel de credință și speranță, noi și toți comitenți[i] noștri ne împlinim datoria (...) că vom ruga pe părintele ceresc ca să vă întărească (...) spre a putea guverna și conduce acest District străbun – la care vă oferim și noi tot concursul nostru –, către adevărata fericire și mărire națională; ca să puteți pedepsi răul și premia dreptatea, ca să combateți întunericul și să constituiți cultura (...)”³⁵.

Peste o săptămână, la 30 mai, în cadrul unei adunări organizate la Zărnești cu ocazia încorporării oficiale a domeniului Bran la districtul Făgăraș, vice-căpitanul I. Codru-Drăgușanu afirma că prin acest act brănenii scapă de sub o jurisdicție „străină, ce poate în ideea Dumneavoastră vă era neamică intereselor, și vă împreunăți cu o jurisdicțiune cosânceană, națională, de la care în fantezie poate așteptați numai decît vindecarea tuturor neajunsurilor și o credeți ultra fericitoare”. Prin urmare se simțea dator să-i avertizeze și să-i tempereze oarecum că totuși nu va curge lapte și miere, chiar dacă și-au dorit mult încorporarea, aducând în discuție pilde culese din Vechiul Testament. Mai spunea că doar încetul cu încetul și împreună vor ajunge acolo „unde încă nu suntem”³⁶.

Îi îndemna să nu aibă așteptări peste măsură, ca să nu aibă ca rezultat deziluzii și ca atare să țină o cuviincioasă măsură în toate privințele. În final spunea: „Dorința D-voastră v-a atras către leagănul Românilor, v-a încorporat cu Țara Făgărașului; cu fraternă amoare (dragoste-n.n.) vă cuprindem și cu bucurie vă îmbrățișăm. Din cât ne

³² *Ibidem*, nr. 24/1863, p. 95.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, nr. 40/1863, p. 163.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*, nr. 42/1863, p. 171.

vor ierta (ajuta-n.n.) puterile ne vom adopera (strădui-n.n.) ca să nu aveți cauză de căință; neajungându-ne puterile, însă, iarăși pretindem indulgență fraternală.

Cu acestea, Domnii mei, împlânt stindardul românesc în ținutul Branului și în numele Ilustrității Sale supremul căpitan Bran declar acest ținut (...) anexat la Făgăraș cu toate drepturile ce ne asigură constituția țării”³⁷.

Evident, în anii aceștia de început al deceniului șapte al secolului al XIX-lea au avut loc și alte momente importante pentru istoria Țării Făgărașului, evidențiate în paginile *Telegrafului Român*, însă cele două prezentate au constituit cu siguranță borne speciale pentru evoluția ulterioară a societății făgărașene: restaurarea districtului n-a fost întreruptă nici de legea administrativă din 1876, care reducea numărul unităților administrativ-teritoriale la 15 (sub denumirea de comitate), iar încorporarea satelor brănene și a celorlalte localități amintite a fost una de durată (peste șase decenii, până în anul 1925), conducând la întărirea elementului românesc din această zonă a Transilvaniei.

³⁷ *Ibidem*.